

MIKEL ZARATEREN ALEGIAK

Ondokoan dakartsueguzan alegi biak Mikel Zarate Bizkaiko euskal idazleak eginak dira. Bere IPUIAN AN-TZEKO ALEGI MINGOTSAK (1975) liburuan argitaratu ebazan.

Zer da, baina, ALEGIA?

Dagozanetarik literatura moeta bat da. Zaar-zaarra. Antxina-antxinakoek (Grezian) sarri be sarri gogoz erabili. Alegi zaarretan, abereek artuten dabe esku, bai ekin-tzetan bai alkarrizketetan. Eta azkenean mezua edo irakatsi morala dakarre. Arean da, ipuin antzeko orreen bidez entzuleari zein irakurleari zeozer esan eta irakatsi gura jako.

Mikel Zarateren alegi mingotsak ez dira bakarrik alegi utsak, ipuin edo ipuin antzekoak be badira izan. Idazleak alegien munduan oiezlako bidea aurkitu eban. Barruko ardurak eta burukominak itzelezko irudimen biaziaz ustu ebazan. Euskal literaturan alegiak urri izan badira, Mikelek utsune ori betetea gura izan eban.

Aurrean aitatu dogun lez, alegiak elburu didaktikoa dauka, au da, edespenearen amaieran ondorioa edo mezua ekartea. Mikelek, baina, irakaspen barik idatzi ebazan bere alegiak, irudimendun irakurleak berak berea jarri egoten. aurki. Irakurleak, adi-adi irakurri ostean, atara bear dauz ondorioak.

Alegietan. arizaleak, oi dan lez, abereak izaten dira. Abereok gizakien lekuan agertuten dira, au da, gizaki balitzaz lez. Mikelek onetan barrikuntzak dakarskuz. Alegiotan gure sasoi eta inguruko abereak badakarskuz be, gauzak, makinak, tresnak eta, eurrez badarabilz. Arizaleek euren artean egiten dabe berba, nor biurtuta dagoz eta. Au dala eta, euren arteko alkarizketak bizi-biziak dira eta ondorioz, edeslearen betebearra ia ez da asmatuten. Ez ei da bearrezkoa.

Mikelen alegiak egoera sozial eta politikoaren salakuntza dira askotan. Diktadurapean idatzita dagoz eta sinbologia eta irudimen zabal erabiltera beartuta egon zan, bere idazlanak, oraindikarren, onduz. Aor, bada, adibide bi!

EKINAREN IRUZURRA

Urtero erosten dau kotxea Txemak. Izan ere, kilometro asko egin bearra izaten dau autoan egunero bi ajantzetan.

Urtero erosten dau kotxe barri bat, eta kolore bardinekoa beti: zuria.

Aurten ere erosi dau. Baina erdi zorabioturik erabili dabe bere adiskide batzuk.

Etorri da bere errira, arro-arro, kotxe zuri barri dizdiz tsuagaz, ta bedeinkatzera eroan dau eleiza alderantza.

Aurten baltza erosi dozu, e! Zer, ba? Oiturak aldatu? Baltza baino... —esan deutso irribarrez abadeak.

—Baltza? Ez, orixe! Ez dot oiturarik aldatzen nik.

—Ba..., oker ez banago, baltza da au.

—Beti brometako gogoa?

—Ez. Egia da.

Bedeinkatu ondoren, tabernara joan dira Txema ta abadea, zerbait edatera.

—Baltza aurten, e! —esaten deutso adiskide batek.

—Baltz-baltza ganera —beste batek.

—Zuria ta zuria ibili zara beti ta, ondo egin dozu kolorea aldatzeaz. Oso polita da ori ere izan baina, gorria edo politagoa izango zan —tabernako ugazaba-andreak.

—Zoratuta zagoze gaur guztiok ala? Zuria erosi dot aurten ere, zuria! —Txemak, erdi asarraturik.

—Benetan ez dozu ori esango baina! —taberna ondoko garajetik etorri dan mekaniku batek.

—Bete basuak, Mari...

Etxera eldu danean, auzoko Krispin etorri jako kotxe barria ikustera.

—Polita benetan! Baina zergaitik baltza oraingoan?

—Zu ere adarra joten, Krispin?

—Adarra joten? Ez al da baltza?

Etxera sartu da Txema arineketan, ta onen aurpegia ikusirik ikaratu egin da emaztea.

—Zer? Ondo zagoz?

—Bai. Zer, ba?

—Ez dozu ekarri kotxe barria ala?

—Bai.

—Zuria?

—Zuria edo baltza, or dago. Joan ta ikusi.

Ekinaren iruzurra. Giza-nortasuneko gaia jorratuten dau berton Mikelek. Gaur egun, egunean egunean, publizitatean, edabideetan, arlo politikoan,... argi be garbi dakusaguna. Istorian zear. gure gizaldi onetako Goebbels nazi germaniarra izan zan ekinaren iruzurraren jaun ta jabe. Errege!

Zenbat bider, esaten deuskuezan gauzak, bein ta barriro esan eta guzur galanta badira be, ekinaren ekinez edo guk geuk entzunaren entzunez, sinistu egiten doguzanak. Bai, bete-betean sinistu be! Politiko askoren irudia jatort burura. Berba ta berba, esaten dabena, berba utsak izanda, geuri jaurtiten. Ea noizonoiz amua irunsten dogun!...

MENDITZAR ETA MENDITXU

—Kendu zaitez nire ondotik, txikiagotu egiten nozu ta —esan eutson asarrez Menditzarrak Menditxuari.

– Kendu zaitez zeu nire ondotik, aundiatgotu naiten -
erantzun eutson asarrez Menditxuk Menditzarrari.
Ez batak ez besteak, ez eben zirkinik egin.

* * *

Onetan arazo politikoa agertuten da. Menditzar eta Menditxuk, batak besteari kalte egiten deutsoe baina batek be ez dau amore emoten.

Arazo politikoak Euskalerrian gori-gori egozan. Gaur ez gitxiago. Eta euskaldun guztien arteko alkartuteko bearrizana argi be argi ikusten eban Mikelek. Bat egitearen bearra, gauzak, Erri lez, aurrera eroateko adierazo gura euskun. Alegi onen bitartez alkartzetik-ez au berau salatu gura izan eban. Ez dau esango inork alegi onek gaurkota-sunik ez daukanik, ezta?

Iniaki MARTIARTU

BERBALAPIKOA

moeta = eredu, genero.
esku artu = parte artu.
arean da = au da.
mingots = garratz, samin.
oiezlako = ezoiko, egundoko.
irudimen = gauzak buruan asmatuteko erreztasun eta gaitasuna.
urri = gitxi-gitxi.
edespen = kontakizun.
arizale = pertsonaia.
nor biurtu = pertsonifikatu.
edesle = narratzaile.
ondu = obetu.
iruzur = amarru, marro, ziri (ederra sartu deutso).
zorabiotu = burua naastu, burutik eragin.
jorratu = erabili, ukutu.
edabide = komunikabide, albistebide.
dakusagu = ikusten dogu.
irudi = antza, itxura.
zirkin egin = mobidu.
amore emon = besteari bide egin.

DEIA (SORTU ZANEAN)

Eguneroko barrilaria
jatorku Euskalerrira,
bere izena zabal zabalik
dago errira begira;
jendeak berriz entzun dau Deia
asmo zuzenen argira,
Euskalerriko albistaria
etorri gure bizira.

Egia eta zuzentasuna
bear ditu gure erriak,
enda bezela beregan ditu
lege-zarraren bidiak;
Deiak karraziz ausiko ditu
burdiña bai-ta arriak
argi onenak artu dagizan
Euskalerriko jendiak.

Euskaldun Deia euskaldunentzat
euskal etxean jaioa,
erritar semeek erriarentzat
garraziz aterakoa;
geuria da-ta, geuria da-ta,
geu geran bezelakoa,
gure ardurak ekarrikoitu
gatz onez ondutakoa.

Deia ta Deia entzungo dogu
laster asita gurean,
ama bezela deika jatorku
euskaldun lur zabalean;
Euskalerriko esnatzailea
izan bear dau kalean,
egizale dan euskaldun oro
zuzenduteko bidean.

Gizonak, beti, gauza bi daukaz
gorputza eta gogoa,
alderdi biok alikatzeko
dauka barruan asmoa;
gorputza egiz, gogoa egiz,
gizon Euskalerrikoa
euskaldun egiz bizi denentzat
au da lege-zarrekoa.

PAULIN